

Maciej Dęboróg-Bylczyński

Wybrane aspekty pracy skomputeryzowanej biblioteki na przykładzie Biblioteki Germanistycznej BWFS UŚ w Sosnowcu

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 3/3, 19-24

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maciej Dęboróg-Bylczyński

Wybrane aspekty pracy skomputeryzowanej biblioteki na przykładzie Biblioteki Germanistycznej BWFS UŚ w Sosnowcu

Biblioteka Germanistyczna funkcjonuje jako dydaktyczno-naukowe zaplecze służące pracownikom i studentom UŚ (z pewnym naciskiem na pracowników i studentów Instytutu Filologii Germańskiej UŚ). Od stycznia 2007 r. wchodzi w skład nowoutworzonej wspólnej jednostki bibliotecznej - Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu¹. W czerwcu 2007 r. przeniesiono z budynku Instytutu Filologii Germańskiej (przy ul. Pułaskiego) czytelnię. Do czerwca 2008 biblioteka funkcjonowała więc bez niej - jako wypożyczalnia germanistyczna przy Instytucie. Obecnie jesteśmy świadkami kolejnego etapu scalania tej biblioteki w strukturach BWFS - tj. funkcjonowanie tejże (wraz ze wspólną wypożyczalnią z Biblioteką Sławiścyczną) w budynku przy ul. Żytniej 12.

Polityka centralizacyjna UŚ ma na celu stworzenie kilku wielkich centrów naukowo-dydaktycznych funkcjonujących w Górnośląskim Związku Metropolitalnym. Mowa tu m.in. o: Śląskim Międzyuczelnianym Centrum Edukacji i Badań Interdyscyplinarnych w Chorzowie, czy Centralnej Międzywydziałowej Auli UŚ, a zwłaszcza Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej UŚ i AE w Katowicach. Informacyjno-biblioteczny system UŚ ma więc korespondować z systemem centrów naukowo-dydaktycznych Uczelni, jak też - w szerszej perspektywie - całego zaplecza placówek naukowych „Silesii”. Podstawą regulującą ów system jest *Statut Uniwersytetu Śląskiego* i *Regulamin organizacyjny systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Śląskiego*.

Biblioteka Germanistyczna gromadzi przede wszystkim pozycje związane z szeroko pojętą kulturą krajów niemieckiego obszaru językowego (historia literatury, kultury, językoznawstwo, historia sztuki, geografia, teoria literatury, filozofia, teoria tłumaczeń, metodyka i dydaktyka języków obcych etc.) w języku polskim i językach z germańskiej i romańskiej grupy językowej (niemiecki, retoromański, jidysz, starogermański,

¹ Zarządzenie Rektora UŚ nr 58/2006 (z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie przekształcenia struktury organizacyjnej bibliotek specjalistycznych Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego).

szwedzki, flamandzki, niderlandzki, holenderski, francuski – w przypadku pisarzy szwajcarskich).

Głównymi ofiarodawcami biblioteki są: pracownicy IFG, polskie biblioteki, osoby prywatne, instytucje państwowe i non-profit w Niemczech, Szwajcarii, Austrii, Szwecji. Wśród nich zwłaszcza: Fundacja Roberta Boscha, DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst w Bonn), Inter-Nationes (Bonn), Pro Helvetia (Zürich), Ambasada Niemiec, Goethe Institut (München), Akademisches Auslandsamt (Tübingen), biblioteki niemieckie etc. Biblioteka dokonuje zakupu zbiorów w: wydawnictwach krajowych (Wydawnictwo UŚ, Wydaw. WSzL w Częstochowie, Wydawnictwo PAN, WSiP, „Universitas”, Kurpisz, wydawnictwa naukowe na terenie całego kraju), hurtowniach książki na terenie kraju (Matras, Kubisz S.A.), księgarniach krajowych (Omnibus, Empik, Libella, PAN, Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych), księgarniach internetowych (Merlin, Wysyłkowa.pl, Gandalf), polskich antykwariatach (Antykwariat Naukowy „Antyk” w Kielcach i in.). Za granicą współpracuje z: wydawnictwami (Verlag Philipp Reclam, Peter Lang, Langenscheidt, Diogenes, licznymi wydawnictwami naukowymi), antykwariatami i księgarniami wysyłkowymi (Choosebooks.com, Buchhandel.de, DerClub.de, Antiquariat-Ehbrecht.de, Bucher Stephanus). Sprawne realizowanie polityki gromadzenia zbiorów biblioteki umożliwia skomputeryzowany, sieciowy charakter placówki (sieć naukowo-dydaktyczna bibliotek UŚ).

Informację naukową, jak i formalne opracowanie zbiorów wspierają natomiast komputerowe bazy danych. Są one dostępne w sieci komputerowej Uniwersytetu Śląskiego i rozpowszechniane są w dwóch systemach:

- W systemie InfoWare/Iris, który służy rozpowszechnianiu baz danych na CD-ROM na wszystkich stanowiskach w obrębie Uczelni z serwera zlokalizowanego w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego – **58 baz.**
- W systemie online, w którym zakupiona baza udostępniana jest z serwera zlokalizowanego poza Uczelnią i dostępna jest na stanowiskach uczelnianych na postawie zarejestrowanej domeny:
 - W systemie Onolog, który pozwala na łatwy dostęp do zasobów – baz danych i czasopism elektronicznych – użytkownikom łączącym się z komputerów zlokalizowanych poza siecią UŚ.
 - Baza własna BUŚ: Bibliografia Dorobku Pracowników Naukowych UŚ. Bazę można przeglądać przez OPAC:
<http://opac.bg.us.edu.pl/Scripts/CGIIP.EXE/WService=proweb/prlogin.w>
 - Zbiory zdigitalizowane w ramach Śląskiej Biblioteki Cyfrowej:
<http://www.sbc.org.pl/dlibra>

- WYBRANE SERWISY CZASOPISM ELEKTRONICZNYCH:

EbscoHost – umożliwia korzystanie z ok. 4000 elektronicznych czasopism pełnotekstowych, indeksowanych w bazach danych: Academic Search Premier, Business Source Premier, Newspaper Source:

<http://search.epnet.com>

Kaliope – katalog rękopisów niemieckojęzycznych:

<http://kalliope.staatsbibliothek-berlin.de/>

DOAJ – Directory of Open Access Journals – ponad 1300 czasopism pełnotekstowych, w tym ponad 100 humanistycznych. Od lat dziewięćdziesiątych – aktualizowana na bieżąco:

<http://www.doaj.org/>

Zbiorcza lista Czasopism Elektronicznych – lista wszystkich czasopism elektronicznych, do których UŚ ma dostęp pełnotekstowy. Obecnie to ponad 10000 tytułów.

BDSL – Bibliographie der deutschen Sprach- und Literaturwissenschaft - Bibliografia germanistyczna opracowywana przez Universitätsbibliothek we Frankfurcie nad Menem:

<http://www.bdsl-online.de>

Niemieckie czasopisma literackie XVIII-XIX w. – baza pełnotekstowa:

<http://www.ub.uni-bielefeld.de/diglib/aufklaerung/>

Niemieckie czasopisma emigracyjne z okresu Trzeciej Rzeszy:

<http://deposit.ddb.de/online/exil/exil.htm>

Czasopisma żydowskie w języku niemieckim:

<Http://www.compactmemory.de/>

- KATALOGI BIBLIOTECZNE:

Karlsruher Virtueller Katalog (KVK):

<http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html>

PICA (GBV Gemeinsamer Bibliotheksverbund):

<http://www.gbv.de/vgm/>

Katalogi bibliotek szwedzkich LIBRIS (Nationella bibliotekssystem):
<http://www.libris.kb.se/index.jsp>

Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich (KaRo):
<http://karo.umk.pl/Karo/>

Katalog Centralny Polskich Bibliotek Naukowych i Akademickich (NUKat):
<http://www.nukat.edu.pl/>

- Bazy BN w systemie MAK.

Biblioteka korzysta z najnowszej wersji programu Prolib (umożliwiającego generowanie formatek z opisami książek w formacie MARC 21 – kompatybilnym z wszystkimi programami wykorzystywanymi w krajowych bibliotekach naukowych – MAK, Aleph, VTLS i in.²). Właścicielem programu Prolib jest firma MAX Electronik³. Komputerowy katalog biblioteki jest dostępny dla czytelnika poprzez moduł w sieci Internet – OPAC, który umożliwia dostęp online do zbiorów biblioteki ze strony domowej BUŚ⁴. System Prolib oparty jest na języku programowania Progress. Do sierpnia 2007 roku UŚ posiadał starszą wersję Proliba. Zakupiono jednak i dokonano instalacji systemu obsługującego format MARC 21. BUŚ w Katowicach dokonała konwersji danych ze starej bazy do nowej. Format MARC oparty jest na normie ISO 2709. Prolib MARC 21 zapewnia komfort pracy bibliotekarzom, chroni dane generowane w rekordach (formatkach MARC) i umożliwia sprawne poruszanie się po bazie czytelnikom biblioteki. Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego (w tym i omawiana tutaj biblioteka) wprowadza dane do systemu NUKat od 2002 roku. Sprawne połączenie pomiędzy systemami umożliwia program Citrix. To kompatybilna z systemem WINDOWS aplikacja, umożliwiająca prosty dostęp do aplikacji NUKat za pomocą terminalu Server Based Computing⁵.

Biblioteka Germanistyczna realizuje również prace bibliograficzne mające na celu opracowanie bibliograficzne dorobku naukowego pracowników placówki naukowej, z jaką jest związana – Instytutu Filologii Germańskiej UŚ. Pracownik biblioteki jest operatorem bazy bibliograficznej, nadzorowanej przez Oddział Informacji Naukowej BUŚ. Baza rejestruje

² Por. m.in.: A. Wietecha, *PolALEPH. Seminarium*. W: „Bibliotekarz”, 2001, nr 5, s. 23-24, A. Radwański, *NUKat – zbyt długo oczekiwany*. W: Elektroniczny Biuletyn EBIB, 2001, nr 1 [dok. elektroniczny]: http://ebib.oss.wroc.pl/2001/1/19nukat_ar.html

³ Patrz strona WWW firmy: www.max.com.pl

⁴ Por.: J. Sadowska, *Użytkownik w katalogu online*. W: „Bibliotekarz”, 1992, nr 6, s. 17-19, czy też: M. Grabowska, *Katalogi online* [w:] „Przegląd Biblioteczny”, 1989, nr 2, s. 111-123.

⁵ Więcej informacji m.in. na polskiej stronie systemu: <http://www.citrixnews.pl/>

dokumenty ukazujące się drukiem od powstania Uniwersytetu (od 1968 r.). Elektroniczna wersja bibliografii została zainstalowana na Uczelni w roku 1997, zaś w Bibliotece Germanistycznej od roku 2000. Obecnie biblioteka wprowadziła do bazy 872 rekordy opisów (ponad 100 opisów rocznie od roku 2000). Baza Dorobku Naukowego Pracowników UŚ jest obsługiwana przez program PROWEB firmy MAX Electronik. Dostęp do niej we wszystkich placówkach naukowych Uczelni zapewnia sieć połączeń firmy CITRIX. Program umożliwia też operatorom bazy szybkie i wielostronne wyszukiwanie informacji zawartych już w bazie (dorobek danej osoby, statystyki dorobku poszczególnych wydziałów Uczelni i in.). Baza zbudowana jest bardzo podobnie do Proliba 21. Dane bibliograficzne wprowadza się do formatek odpowiadającym różnym formom publikacji (formatki: artykułu, czasopisma, książki, mapy, niesamoistnej części wydawniczej, patentu, polemiki, recenzji, wywiadu, repolemiki, polemiki do recenzji, recenzji artykułu, recenzji czasopisma, recenzji zamieszczonej w książce). Dzięki wspomnianemu systemowi każdy zainteresowany posiada dostęp online do danych o dorobku naukowym Uczelni i jej poszczególnych pracowników. Od kwietnia 2008 Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego uruchomiła wraz z Działem Nauczania UŚ elektroniczne formularze bibliograficzne. Dzięki temu pracownicy naukowcy sami mogą na bieżąco uzupełniać i kontrolować stan swoich publikacji naukowych w bazie. Formularze (dostępne w formacie WORD, PDF i HTML) można pobierać ze strony głównej BUŚ. Na pracownikach spoczywa obowiązek wypełniania, a zwłaszcza uzupełniania formularzy o przyznane publikacjom punkty i o słowa autorskie.

Formularze dostępne są w zakładce:

http://www.bg.us.edu.pl/e-zgloszenie/e_rejestracja.htm

Biblioteka specjalistyczna (jaką jest wchodząca w skład BWFS Biblioteka Germanistyczna) należy obecnie do systemu bibliotek, w którym zajmuje (obok BWFK i BUŚ) miejsce wiodące. Do jej zadań w szczególności należy:

1. gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych,
2. pełnienie roli ośrodka informacji specjalistycznej,
3. dokumentowanie działalności naukowej i zawodowej instytucji macierzystej,
4. umożliwianie użytkownikom własnej biblioteki dostępu do źródeł informacji bibliotek innych typów,
5. działalność instrukcyjno-metodyczna w zakresie przysposobienia biblioteczno-informacyjnego użytkowników danej biblioteki,
6. upowszechnianie i promocja osiągnięć naukowych i praktycznych instytucji macierzystej,

7. propagowanie i promocja działalności biblioteki w określonym środowisku⁶.

Realizacja ww. zadań byłaby niemożliwa bez sprawnie funkcjonującego systemu komputerowego placówki (zarówno w aspekcie uniwersyteckiej sieci intranetowej LAN, sieci internetowej i specjalistycznemu software'owi, jaki jest standardem we wszystkich placówkach bibliotecznych UŚ i pozostałych bibliotek naukowych Śląska).

Mgr Maciej Dęboróg-Bylczyński - prozaik, publicysta, krytyk literacki, autor m.in. wierszy zebranych w tomie „Podzbiory” oraz powieści „Kolej na los”. Jest pracownikiem Biblioteki Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu.

⁶ *Bibliotekarstwo*. Red. Z. Żmigrodzki. Warszawa, 1998, s. 23.